

TÁBOR BÉLA
A személyiség felismerhetősége¹

A krisztológiai alapkérdés: a személyiség felismerésének kérdése

Az Ótestamentum láthatatlan istene a művészetben a képtilalmat jelenti. A krisztológia látható-láthatatlan istene: a rejtettség problémájának centrumba kerülését!

Az Ótestamentum annak a drámának a története, amelynek cselekménye így jellemezhető: a zsidó nép újra meg újra félreismeri Isten irányító akaratát a történelemben. Az Újtestamentum annak a drámának a története, ahol a cselekmény: a megjelenő személyiség fel nem ismerése.

Pascal: „Jézus Krisztus valóban rejtőző Isten; nem fogják felismerni, nem gondolják, hogy ő az; a botránkozás köve lesz”:² A krisztológia a személyiség-egyéniség probléma centrumba állításával – ami egyben a *rejtettség* kérdésének centrumba állítását jelenti – az identifikációs drámának (vagyis magának a tragédiának) legszenvedés-telibb problémáját – tengelyét! – éli át: a „félreismertség” és „félreismerés” (non-identifikáció) problémáját. „Ontológiailag” ez a létezés dramatikus értelmének végső keresztmetszetére utal. Teremtés, bűnbeesés és megváltás ebben gócosodik: a teremtés úgy fogalmazható, mint az eredendő azonosság (identifikáció), a bűn mint dezidentifikáció, a megváltás mint re-identifikáció. A „káosz” problémája itt a dráma középső felvonása.

Az Ótestamentum (Nazianszoszi Szt. Gergelyen orientálódva?) úgy fogható fel, mint a lét drámája az „Atya”, illetve a teremtés aspektusából kiindulva; az Újtestamentum a lét drámája a „Fiú” – és bármilyen paradoxul hangzik: a bűn – aspektusából kiindulva (keresztre feszítés, dezidentifikáció, mert a feltámadás, mint H. Wagner³ utal rá, az Újtestamentum legmitikusabb víziója). A harmadik, a re-identifikáció, a „Szent szellem” aspektusa horizontot marad egy új kor számára.

A marxizmus legmélyebb tartalma, a defetiszizálás, a személyi viszonylatok felfedezése a dologi viszonyok mögött, az új kor prológusa: aktuálisabb teszi a re-identifikációt – a maga korszerű lehetetlenségével együtt! Ez a lehetetlenség az új kor titanizmusával és titanisztikus naivitásával függ össze: azzal az előítélettel, hogy az eredeti azonossághoz a vetkőztetés az út (= „meztelen istenek”, pszichológia, mítoszbontás!)

Ez az előítélet az ősparadoxonnak: a személyiség és egyéniség ellentmondásos azonosságának fel nem ismerésén alapszik. Mert az egyéniség maga már a személyiség „ruhája”. („Paradoxon” önmagának minden olyan fogalmazása, amely az érzékenységek nívi közötti szakadékot beleszővi önmagába – így válik szenvedéllyé! Ebből fakad a „rejtőzés” problémája!) Az egyéniség már maga a novalisi „Äussere” (külső), amely az „in Geheimzustand überführte Innere” (a titok állapotába átvezetett belső).

A „meztelenítő rejtetlenítés”: formátlanítás. Mert a forma maga olyan „ruha, amely úgy mutat, hogy rejt” – és „úgy rejt, hogy mutat.”⁴

¹ {Tábor Béla jegyzeteiből összeállította Surányi László. Szerkesztette Horváth Ágnes, Surányi László és Tábor Ádám. Tábor Béla megjegyzései zárójel nélkül szerepelnek, minden más megjegyzés {} között.}

² {Blaise Pascal, *Gondolatok*, ford. Pődör L., Gondolat, Budapest, 1978. 319-20. „Que disent les prophètes de J.-C.? qu'il sera évidemment Dieu? non mais qu'il est un Dieu véritablement caché, qu'il sera méconnu, qu'on ne pensera point que ce soit lui, qu'il sera une pierre d'achoppement, à laquelle plusieurs heurteront, etc.” Vö. Kierkegaard *Tudománytalan utóirat* és *A keresztény hit iskolája* c. művei egyik középponti tételével: az igazság direkt módon nem közölhető, Jézusnak szükségképp úgy kellett megjelennie, hogy istensége felismerhetetlen legyen.}

³ Vö. Hermann Wagner, *Der Mythos und das Wort*, 74.

⁴ A forma modellje a „Zeug” síkján: a „tartály”. A forma a „külső”, ami a „belső” „tartalmazza” – de nem úgy, hogy a belső „bele van rögzítve”, hanem úgy, hogy *rejt*i a belsőt, a rejtettség, az önmagára mutató titok dimenziójába emeli. „Rejtettségével” együtt mutatja meg – vagyis szabadságával és a lét drámájában – az identifikációs drámában – elfoglalt helyével együtt. A forma: a helyé konkrétizált

Kétféle megismerés – vetköztetés és rejtetlenítés

Két ellentétes szenvedély: gondolkodás és kíváncsiság. A gondolkodás olyan kérdezés, ahol új identifikációs szintünket keressük. A kutató kérdéssel szemben a *kíváncsiság* nem fellazított válasz. A nem fellazító kérdés: kérdéseket tilt le. A kíváncsiság nem fellazított válasz: a kíváncsi nem vesz részt a kérdésben, nem azonos vele. A kérdése nem aleitheia-ra, nem rejtetlenségre irányul, hanem meztelenségre. [A kíváncsiság nem az igazságra, nem a létre, hanem az attól elszigetelt „meg-történte” irányul.] A bűnbeesés mítoszában Ádám és Éva „mezteleneknek” érzik magukat, nem rejtetleneknek. A meztelenség külsőre redukált rejtetlenség, a rejtettség végesítése, „veräusserlichte”, „entfremdete” külsővé tett/lett, elidegenített/elidegenedett rejtetlenség, projekcióval helyettesített rejtetlenség. Aki a meztelenségét szégyelli, úgy érzi, hogy elvesztette a titkát, létének titokfedezetét, a végtelenség dimenzióját, azt a forrást, amiből szüntelenül új és új dimenziók fakadnak: az igazságát, ami végtelen rejtetlenedés, végtelen transzcendálás, végtelen transzformáció: ego = sum = via = vita = veritas. Ádám és Éva ehelyett külső rejtekhelyet keresnek, külső teret a létüknek: „elbújnak a kert fái közé”.

A rejtetlenítés és rejtetlenedés nem rejtetlenséget jelent; de mindenesetre ezt: megtalálni a rejtőzöt (rejtettet) rejtettségével együtt! (vö. Mítosz/Logosz; Nietzsche: „Moderne Tugend” modern erény).]

„Elrejtőztem, mivelhogy meztelen vagyok”: az az állítás rejlik mögötte, hogy a meztelen test mögött már nem rejlik semmi. Primitív materializmus. „Elvesztette titkait”. A jelző transzcendálás megtagadása, a jelnek mint jelnek a megtagadása, végesítése.⁵

Két ellentétes szenvedély: gondolkodás és kíváncsiság. A gondolkodás a rejtetlenre irányul, a kíváncsiság a meztelenre. Az egyik rejtetlenít, a másik levetköztet. De a rejtetlenítés csak akkor különbözik a levetköztetéstől, ha úgy történik, hogy relativálja hozzám képest a rejtettséget: ha maga is belép a rejtettségbe. A vetköztetésnél azt akarjuk, hogy a másik adja fel rejtettségét. A rejtetlenítésnél mi lépünk be az ő rejtettségébe.

Amitől félünk: mindig az idegenség. Tehát mindig az, ami azonosságunkat veszélyezteti. Az ellenállás, ami az önmagunkkal való identifikáció útjában áll.

És egyben ez az a gravitációs góc, ami vonz azzal, hogy kihívja a cselekvésünket. (Félelem és vágy ambivalenciáját ez a mélyen rejlő identitás konstituálja.)

„Idegen valóság” mint a személyes viszony, az azonosulás feltétele! Személyes viszonyba csak azzal kerülhetünk, akit (és amit!) félreismerhetünk. É s olyan mértékben kerülünk vele személyes viszonyba, amilyen mértékben *nem* ismerjük félre.

A megismerés végső értelme az idegenség feloldása: a szeretet.⁶

tér. De nem maga a hely, hanem a tér a helyé konkretizálás pillanatában: annak a személyes pillanatnak a tükrözése, szignum, amely a teret helyé konkretizálja. Világosan látható a kapcsolat itt a krisztológiai alapprobléma és a forma között; a formának ezt a koncepcióját a forma krisztológiai perspektívájának is nevezhetjük.

⁵ {„A meztelenség: az élőlény atomizáltsága. Körülötte az üres tér: a semmibe van beágyazva. Ruhája a semmi. A meztelenség tehát a magány. Ha a meztelenítést a végtelig folytatjuk, eljutunk az atomhoz az üres térben.” Tábor Béla, [Jegyzetek a Genézis első három fejezetéhez](#), in *SzéL*, 234-240. Idetartozik A per K.-jának magánya a körülötte lévő, őt kedvelő és segítő nők ellenére. Nem tud szeretni. A szeretet *feloldja* az idegenséget, K. viszont azonosul az idegenséggel: K. és a két hóhér „olyan egységet alkottak”, amelyet „szinte csak élettelen tárgyak alkothatnak.”}

⁶ {Hogy a szeretetnek megvan ehhez az ereje, ennek *alapja* Isten élete, amit Scotus Eriugenával kapcsolatban mint „*az önmaga számára áthatható és áthathatatlan* [azaz az idegenség és az idegenséget feloldó, a megismerő] *azonosságát*” írja le Tábor Béla, s amely szüntelenül megújuló „*örökös önteremtés*”. A szeretet és a megismerés is: örökösen teremti önmagát, csak így létezik. A személyes viszony értelme, hogy Isten életéhez visz közel, sőt abba avat be, de ez az „*idegen valóság*” drámájának megkerülhetetlenségét is jelenti. A fenti

mondat – az őstörténeti alaptételek egyikeként – fogalmazza meg a dialogikus gondolkodói fordulatot az elidegenedés-kritika hagyományán belül. Lehetetlen „felszámolni” a társadalmi elidegenedést addig, amíg az elidegenedés társadalmi jelenségénél megállunk, és az idegenséget nem vezetjük vissza egzisztenciális gyökerére a személyiség-egéniség paradoxonban („*A személyiséghez nem az egyéniség levetkőzése vezet*”), és oda, ahol „a helyén van”: a személyes viszonyban, ami az áttörésén gyullad fel. *A szentség értelmezése* c. jegyzetében Tábor Béla még tovább megy, l. Szél, 179skk., l.

http://lajoszabo.com/SZEL/01LEM_Biblicizmus.pdf }